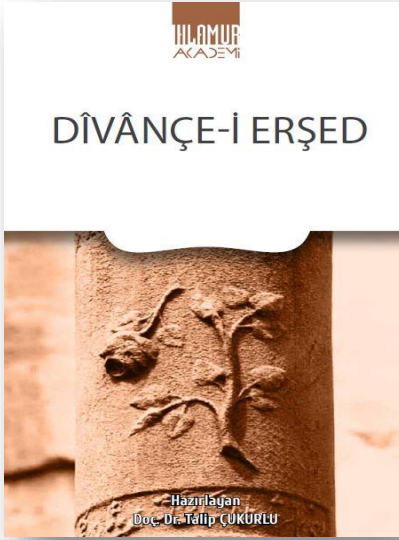

Çukurlu, Talip (2023) *Dîvânçe-i Erşed*. İstanbul: İhlamur Akademi Yayınları. 248 sayfa. ISBN: 978-605-72215-6-8.

Ahmet AKGÜL*

Son yıllarda, kütüphane kataloglarının yayınlanması ve araştırmacılara açılması sayesinde varlığı bilinip de kendisi bulunamayan eserlerin keşfi hız kazanmıştır. Bu keşiflerden biri Vâsık-zâde Abdülhamid Erşed'e ait olan *Dîvânçe*'dir. Kaynaklarda *Divan*'ını genç yaşta oluşturduğu ve yazdığı şiirlerle istikbal vaat eden bir şair olduğu belirtilen Erşed'in *Divançe*'si Doç. Dr. Talip Çukurlu tarafından yayımlanmıştır. Çukurlu eserin ön sözünde Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivini incelerken 2903 numaralı eserin *Dîvân-ı Re'fet* adıyla kayıtlı olduğunu fakat eseri incelediğinde kayıtlara yanlış geçirildiğini, aslında eserin *Re'fet*'in küçük kardeşi Erşed'in *Dîvânçe*'si olduğunu bir tevacuk eseri olarak fark ettiğini söylemiştir

(Çukurlu, 2023: 7). Araştırmacının yayımladığı çalışmada tek nüshası olan divançe Latin alfabesine aktarılmış ve eser hakkında kısa bir inceleme yapılmıştır.

Dîvânçe-i Erşed adıyla yayımlanan kitap üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tarihî ve edebî kaynaklardan yararlanılarak Erşed'in hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca şiirlerdeki bilgilerden hareketle şairin hayatı hakkındaki yeni bilgilere değinilmiştir. Bu bölümdeki ikinci başlıkta ise Erşed'in edebî kişiliği, dil ve üslubu hakkındaki çıkarımlara yer verilmiştir. Şairin eserini "Dîvânçe" olarak nitelemesinden hareketle kitabın isminin "Dîvânçe" olmasının gerekliliği bu bölümde izah edilmiştir (Çukurlu, 2023: 15). Şairin, kendi şiirine methiye yazmayı çok seven, dönemin diğer şairlerini ve bilhassa ağabeyi *Re'fet*'i kendine nazireler yazmaya davet eden ve şiire ve şaire rağbet edilmemesinden şikâyet eden bir kişiliğe sahip olduğu üzerinde durulmuş ve

* Doç.Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, e-posta: ahakgul@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-9337-6925

konu örnek beyitlerle ele alınmıştır. Aynı bölümün sonunda, şiirlerde yer alan atasözleri ve deyimlere de kısaca değinildiği görülmektedir.

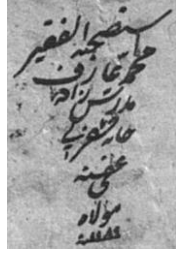
Kitabın ikinci bölümünde “Dîvânçe-i Erşed’in İncelenmesi”ne yer verilmiştir. Yazar bu bölümü “Şekil Özellikleri” ve “Muhteva Özellikleri” başlıkları altında ikiye ayırmıştır. Birinci başlık altında eserin mürettep bir dîvânçe olduğu belirtilmiş, en çok kullanılan nazım şeklinin gazel (178) olduğu söylenmiştir. Bunu sırasıyla beyit/ferd/müfred/metali (51), kıt’a (43), rubai (10), kaside (9), mesnevi (3), terci’-bend (2) nazım şekilleri takip etmektedir (Çukurlu, 2023: 25). Her bir nazım şekli için ayrı bir başlık açılmış ve sayısal bilgiler, tablolar ve grafikler aracılığıyla okurlara aktarılmıştır. Sözgelimi eserde bulunan 296 manzumedan 178’inin gazel olması eserin %60’ının gazellerden meydana geldiğini, bu gazellerin içinde ise revî harfine göre en çok ra (؎) harfinden (39) gazeller söylendiği tespiti tablo ve grafiklerle belirtilmiştir. Bununla birlikte gazellerde kullanılan aruz kalıplarından hareketle en fazla ve en az hangi kalıpların tercih edildiği ortaya çıkarılmıştır. Her bir nazım şeklinin incelenmesi benzer şekilde yapılmıştır (Çukurlu, 2023: 25-40).

Muhteva özelliklerinin incelendiği ikinci kısım ise kendi içinde üç başlık altında incelenmiştir. “Din ve Tasavvuf” adını taşıyan birinci başlıkta Erşed’in “Mevlânâ” ve “Mevlevî” redifli gazellerinden hareketle Mevlevîliğe intisap etmiş veya Mevlana muhibbi biri olduğunun belirtilmesinden sonra *Dîvânçe*’de yer alan peygamberler ve dini şahsiyetler incelenmiştir. Eserde Hz. Âdem, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Nuh, Hz. Süleyman, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Muhammed (sav) öne çıkan yönleri ve mucizeleriyle beraber adı geçen peygamberlerdir. Peygamberlerin yanı sıra Hz. İlyas ve Hz. Hızır, Hz. Muhammed’in eşi Hz. Aişe ve çocukları Rukiyye, Ümm-i Gülsüm, Zeynep, Kasım; Karun, Zeliha, Hz. Meryem, Hassan bin Sabit, Hallac-ı Mansur, Fahreddin Razi, Feridüddin Attar *Dîvânçe*’de ismi geçen dini kişilikleri ön planda olan diğer şahsiyetlerdir.

“Aşk, Âşık, Sevgili, Rakip” başlığını taşıyan ikinci başlıkta klasik Türk şiirinde görülen bu kavramların Erşed’de de benzer şekilde görüldüğü üzerinde durulmuştur. Bu bölümde dikkat çeken hususlardan biri, ilk örneğinin Nedim’de görüldüğü sarı saçlı sevgili tipine Erşed’de de rastlanmasıdır (Çukurlu, 2023: 44).

Bu bölümdeki üçüncü başlıkta ise “Sosyal Hayat” konusu incelenmiştir. Erşed’in şiirlerinde isimleri geçen şairler ve diğer şahsiyetler, tarihe mal olmuş ve efsanevi bir nitelik kazanmış şahsiyetler ve topluluklar, şiirlerde isimleri geçen şehirler ve bölgeler, hayvan isimleri, av ve avcılık yöntemleri, eğlence meclisleri, musiki terimleri ve kısas, zekât, selamlaşma, bekçilerin görevleri gibi dönemin toplumsal konuları, bu başlıkta incelenen diğer konulardır. Çukurlu, Erşed’in eserinde geçen 29 farklı hayvan isminden ve avcılık yöntemlerinin şiirlerde sıklıkla işlenmesinden hareketle şairin ava meraklı biri olduğunu düşünmektedir (Çukurlu, 2023: 51-52).

Eserin üçüncü bölümü kendi içinde dört başlığa ayrılmıştır. Birinci başlıkta “Metin Teşkilinde Takip Edilen Yöntem”den bahsedilmiştir. İkinci başlık altında “Nüsha Tavsifi” yapılmıştır. Bu başlıkta, eserle ilgili dört önemli bilgi verilmiş ve açıklamaları yapılmıştır. Birincisi, eserin 3a sayfasında yer alan ve eserin mülkiyetinin “Muhammed Arif Müderris-zâde”ye ait olduğunu gösteren H 1184/M 1770-71 tarihli temellük kayıdır. İkincisi, eserin çeşitli sayfalarında yer alan ve ait olduğu kütüphaneyi gösteren “Vakf-ı Hikmetullah bin İsmetullah el-Hüseyni” yazılı mühürdür. İlgili görseller Şekil 1 ve Şekil 2’de gösterilmiştir:

Şekil 1. Temellük Kaydı

Şekil 2. Mühür

Üçüncüsü, eserin 42b sayfasında yer alan “tertîb-i dîvân eyledim”(1168), “tertîb-i dîvân-ı bedî”(1169), “hüsn-i hitâmı” (1169) gibi ifadelerle H 1169/M1755-56 tarihini düşürme çalışmalarından hareketle eserin bu tarihte tamamlanmış olabileceği söylenmektedir. Yazar, bu bilgilerin yanı sıra eserin tertibi içinde yer alan tarih manzumelerinin en geç 1169 tarihini gösterdiğini fakat derkenarlarda 1170 ve 1171 tarihlerinin yer almasından hareketle tamamlandıktan sonra esere eklemeler yapılmış olabileceğini dile getirmiştir.

Dördüncü önemli bilgi ise eserde çok fazla düzeltme yapılmış olması, kimi şiirlerin üzerinin çizilmiş olması, bazılarının yanına “yazılmaya” şeklinde notlar düşülmesi, eserin müellif hattı olabileceğini ve kontrol için başkasına verilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Bu durum da divançenin başka bir nüshasının daha olma ihtimalini doğurmaktadır (Çukurlu, 2023: 60).

Üçüncü bölümün üçüncü başlığında tablo şeklinde “Çeviri Yazı Alfabeti” gösterilmiştir. Dördüncü bölümde “Çeviri Yazılı Metin” yer almaktadır. Manzumelerde yer alan ve açıklanması uygun görülen bilgilere, okunamayan kısımların tıpkıbasımlarına ve şairin şiirlere müdahalesine dipnotlarda yer verilmiştir. Bu bölümde dikkate değer diğer bir husus ise tarih manzumelerinde tarihin bulunduğu kelime/mısra/beytin dipnotlarda Arap alfabesi ile okuyucuya sunulması, düşürülen tarih türünün verilmesi ve ayrıca bu türün nasıl bulunması gerektiğinin açıklanmış olmasıdır.

“Sonuç”, “Kaynakça” bölümlerinin ardından “Ek” olarak “Gazel ve Kasidelerin Beyit Sayıları, Kafiyeleleri, Redifleri ve Aruz Kalıpları Tablosu” ile “Dîvânçe-i Erşed'den Örnek Sayfalar”a yer verilmiştir.

Doç. Dr. Talip Çukurlu'nun *Dîvânçe-i Erşed* isimli kitabının; eserin tek nüsha olması, şiirler üzerinde çok fazla müdahaleler bulunması, mikrofilmin siyah-beyaz olması gibi nedenlerle zahmetli bir çalışmanın ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Böyle bir eserin günümüz harfleriyle ilim âlemine kazandırılması önemlidir. Yazarın, metnin doğru okunup anlaşılması için titiz davrandığı görülmekle beraber -her eserde olması mümkün olan- birtakım eksiklikler bu çalışmada da bulunabilir. Bu bağlamda hâlâ kütüphanelerde keşfedilmeyi bekleyen *Dîvânçe-i Erşed* gibi metinlerin neşredilmesi, Türk kültür ve edebiyatına büyük kazanımlar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Çukurlu, T. (2023). *Dîvânçe-i Erşed*. İstanbul: Ihlamur Akademi Yayınları.